

Στα πεδία των μαχών του δυτικού μετώπου, η κατάσταση είχε βαλτώσει. Οι αλληπάλληλες προσπάθειες των αντιπάλων να κερδίσουν έδαφος εξελίσσονταν σε σφαγές εκατοντάδων χιλιάδων μαχητών με ασήμαντα κάθε φορά κέρδη. Στο ανατολικό μέτωπο, οι κεντρικές αυτοκρατορίες κέρδιζαν έδαφος αλλά η αχανής ρωσική γη ήταν αδύνατο να καταληφθεί με καίριο χτύπημα, παρ' όλο που, μέσα σε μια χρονιά, οι Ρώσοι μέτρησαν γύρω στο ένα εκατομμύριο νεκρούς. Για τον τσάρο, όπως και για τους στρατηγούς όλων των εμπολέμων, η ζωή του στρατιώτη είχε μετατραπεί σε αναλώσιμο είδος. Για την κυβέρνηση της Βρετανίας, σε ανεπάρκεια.

Πάνω από στεριές και θάλασσες, ένα νέο όπλο έκανε την εμφάνισή του: Το αεροπλάνο. Στην αρχή, το συνεπικουρούσαν τα πηδαλιουχούμενα. Στα πεδία των μαχών χρησιμοποιήθηκαν τα χημικά αέρια για μαζικές εξουδετερώσεις. Κι από τα βάθη των θαλασσών, αθέατοι δολοφόνοι, τα υποβρύχια χτυπούσαν εμπόλεμους, ουδέτερους και αμάχους. Με τις Ηνωμένες Πολιτείες να εμμένουν στην ουδετερότητά τους, ακόμα κι όταν μετρήθηκαν οι πρώτοι δικοί τους άμαχοι νεκροί.

Αντάντ και κεντρικές αυτοκρατορίες βάλθηκαν να προσεταιριστούν τους Ιταλούς. Επόμενο ήταν να ανοίξει η όρεξή τους. Από την αρχή του πολέμου, η τυπικά μια από τις ενταγμένες στην Τριπλή συμμαχία των κεντρικών αυτοκρατοριών Ιταλία βασίστηκε στο άρθρο 4 της συμφωνίας που όριζε πως η μεταξύ τους συνθήκη ήταν αμυντική. Όμως, η σύρραξη προκλήθηκε από επιθετικό πόλεμο της Αυστρίας εναντίον της Σερβίας. Οπότε, η Ιταλία είχε δηλώσει «ευμενή ουδετερότητα» προς τις κεντρικές αυτοκρατορίες. Με την πρώτη κατοχή σερβικού εδάφους από τους Αυστριακούς, η Ιταλία επικαλέστηκε το άρθρο 8 της συνθήκης. Όριζε ότι έπρεπε να αποζημιωθεί με εδάφη αλλού, αν η Αυστροουγγαρία κέρδιζε νέο έδαφος στα Βαλκάνια. Το «αλλού» επικεντρωνόταν στους «αλύτρωτους αδελφούς» που ζούσαν κάτω από αυστριακή κατοχή. Αν «λυτρώνονταν», ανάμεσα σε άλλα θα μετέβαλαν την Αδριατική σε εσωτερική ιταλική θάλασσα ικανοποιώντας την απαίτηση για «mare nostrum» («δική μας θάλασσα»).

Η Αυστροουγγαρία πρόσφερε γη δυτικά του ποταμού Ιζόντσο που εκβάλλει στον κόλπο της Τεργέστης, αυτονομία στην ίδια την Τεργέστη, εκχώρηση του ιταλικού Τιρόλο και παραίτηση από τις αξιώσεις της στην Αλβανία. Έχασε. Οι Αγγλογάλλοι αποδείχτηκαν πιο κουβαρντάδες καθώς αυτά που πρόσφεραν δεν τους ανήκαν: Ολόκληρο το Τιρόλο, ολόκληρη την Ιστρία με την Τεργέστη, νησιά της Αδριατικής, σημαντική έκταση των Δαλματικών ακτών, «προστασία» της Αλβανίας και κατακύρωση των Δωδεκανήσων που ήδη κατείχαν, ώστε από εκεί να έχουν λόγο στα μικρασιατικά πράγματα.

Η μυστική Συνθήκη του Λονδίνου (συμφωνία της Ιταλίας με την Τριπλή Συνεννόηση, την Αντάντ), υπογράφηκε στις 26 Απριλίου 1915. Στις 23 Μαΐου, η Ιταλία κήρυξε τον πόλεμο στην Αυστροουγγαρία.

Το κουτί με τις προσφορές

Στη Βουλγαρία, το πιο ανίσχυρο ρεύμα ήταν αυτό που ζητούσε τη συνεννόηση των βαλκανικών λαών και εκφραζόταν από τον Ιωάννη Γκέσοφ. Ο θεμελιωτής της συμμαχίας με τους Σέρβους και πολέμιος της προσέγγισης με τη Γερμανία αναγκάστηκε να αποσυρθεί από την πολιτική και να αφιερωθεί στη συγγραφή ιστορικών έργων (πέθανε το 1924). Ο ισχυρός αντίπαλός του, Στόγιαν Ντάνεφ, είχε κηρυχθεί υπέρ της ουδετερότητας. Παραμερίστηκε την κατάλληλη στιγμή. Επανήλθε στα πολιτικά πράγματα μετά τον πόλεμο, χάρη στο επιχείρημα που ακουγόταν ατράνταχτο: «Εγώ σας τα έλεγα αλλά δε με ακούγατε». Καλοκαίρι του 1915, αναδείχτηκαν οι «πλειοδότες», καθώς το αλισβερίσι είχε τραβήξει πάνω από έναν χρόνο. Η Αντάντ πρόσφερε Δράμα και Καβάλα και ζητούσε εχεμύθεια, να μην το μάθει πρόωρα η Ελλάδα. Οι κεντρικές δυνάμεις χάριζαν όλη τη Μακεδονία. Έτσι κι αλλιώς, ούτε της Αντάντ ήταν ούτε των άλλων.

Η βουλγαρογερμανική συνθήκη υπογράφηκε στις 6 Σεπτεμβρίου 1915. Ο πόλεμος εναντίον της Σερβίας κηρύχτηκε στις 14 Οκτωβρίου.

Την επόμενη χρονιά (1916), στον πόλεμο θα έμπαιναν η Πορτογαλία (9 Μαρτίου) που κατάσχεσε τα ελλιμενισμένα σε πορτογαλικά λιμάνια γερμανικά πλοία και η Ρουμανία (27 Αυγούστου).

Η ναυμαχία του Ντόγγερ Μπανκ

Η πρώτη σοβαρή ναυμαχία ανάμεσα στους αντιπάλους έγινε στ' ανοιχτά της Ελιγολάνδης, νησιού της Βόρειας Θάλασσας που οι Γερμανοί είχαν μετατρέψει σε ισχυρή ναυτική βάση. Ήταν στις 28 Αυγούστου 1914 και κατέληξε στη βύθιση τριών γερμανικών καταδρομικών κι ενός αντιτορπιλικού. Είχε προκληθεί όταν πλοία του βρετανικού στόλου προσπάθησαν να εμποδίσουν γερμανικά τορπιλοβόλα να επιστρέψουν στις βάσεις τους.

Την πρωτοχρονιά του 1915, επίσης στη Βόρεια Θάλασσα, το γερμανικό υποβρύχιο «U 24» είχε βυθίσει το βρετανικό θωρηκτό «Φόρμιταμπλ». Οι Βρετανοί, που αναζητούσαν στόχο για δικό τους χτύπημα, πληροφορήθηκαν ότι γερμανικά πολεμικά κινιόνταν στη Βόρεια Θάλασσα. Συγκεντρώθηκαν νότια του Ντόγγερ Μπανκ (Dogger Bank), συστάδας υφάλων στη Βόρεια Θάλασσα, περίπου εκατό χμ. από τις ΒΔ βρετανικές ακτές. Το πρωί, 24 Ιανουαρίου 1915, τα γερμανικά πλοία βγήκαν μπροστά τους. Στη σύντομη ναυμαχία που ακολούθησε, βυθίστηκε το γερμανικό καταδρομικό «Μπίλχερ» και υπέστησαν σοβαρές ζημιές άλλα δύο. Σοβαρές ζημιές όμως έπαθε και η αγγλική ναυαρχίδα, το καταδρομικό «Λέων», με αποτέλεσμα οι Βρετανοί να μην καταδιώξουν τους Γερμανούς που πέρασαν πίσω από τη σειρά των ναρκών τους. Ήταν η ναυμαχία του Ντόγγερ Μπανκ. Ακόμα τέσσερις γερμανικές προσπάθειες να βγουν στον ωκεανό ακολούθησαν τους μήνες Μάρτιο ως Μάιο 1915. Αποκρούστηκαν όλες. Οι Γερμανοί πείστηκαν ότι δεν μπορούσαν να σπάσουν τον βρετανικό αποκλεισμό και να βγουν στην ανοιχτή θάλασσα.

«Λουζιτάνια» και υποβρύχια φονιάδες

Σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, η επίθεση υποβρυχίων εναντίον εμπορικών και επιβατικών πλοίων απαγορευόταν. Οι Γερμανοί το αγνόησαν. Αρχικά, χρησιμοποίησαν τα υποβρύχια εναντίον πλοίων αγγλικών συμφερόντων κι έπειτα εναντίον κάθε πλοίου που δεν ανήκε στο μπλοκ των κεντρικών αυτοκρατοριών. Από τον Φεβρουάριο του 1915, οι ακτές της Βρετανίας και της Ιρλανδίας αποκλείστηκαν με πυκνή σειρά υποβρυχίων και με αντικειμενικό σκοπό να παραλύσουν την βρετανική οικονομία. Για να φθάσει ένα πλοίο σε βρετανικό λιμάνι ή να φύγει από αυτό, έπρεπε να ξεγλιστρήσει ανάμεσα στα υποβρύχια που παραμόνευαν να βυθίσουν κάθε πλεύσιμο και να στερήσουν έτσι τα βρετανικά νησιά από τον ανεφοδιασμό τους. Μέσα σε τρεις μήνες (15 Φεβρουαρίου με 15 Μαΐου 1915), βυθίστηκαν 111 εμπορικά και επιβατικά πλοία, παρασέρνοντας στον θάνατο πληρώματα και επιβάτες.

Το 32.000 τόνων βρετανικό υπερωκεάνιο «Λουζιτάνια» επέστρεφε στο Λίβερπουλ από ταξίδι στη Ν. Υόρκη με επιβάτες και πλήρωμα 1.959 άτομα. Στις 7 Μαΐου του 1915, το βρετανικό ναυαρχείο ειδοποίησε ότι την ημέρα εκείνη είχε παρατηρηθεί δραστηριότητα των γερμανικών υποβρυχίων στην περιοχή της Νότιας Ιρλανδίας, πάνω στη ρότα του υπερωκεάνιου. Συνιστούσε πορεία ζιγκ ζαγκ ώστε το πλοίο να μην αποτελέσει στόχο. Ο κυβερνήτης αγνόησε τη συμβουλή καθώς θεώρησε απίθανο να χτυπήσουν επιβατικό οι Γερμανοί. Λάθεψε.

Το απόγευμα της 7^{ης} Μαΐου 1915, μια τορπίλη γερμανικού υποβρυχίου χτύπησε το πλοίο στη δεξιά πλευρά. Η έκρηξη που ακολούθησε πιθανολογείται ότι οφείλεται σε ρήγμα που έγινε στους λέβητες. Μέσα σε είκοσι λεπτά, το «Λουζιτάνια» βυθίστηκε. Πνίγηκαν 1.198 άνθρωποι. Οι 128, ήταν Αμερικανοί πολίτες.

Στην Αμερική, σηκώθηκε σάλος. Στις 13 του μήνα, η αμερικανική κυβέρνηση διαμαρτυρήθηκε έντονα στον Κάιζερ. Η γερμανική κυβέρνηση απάντησε ότι στο υπερωκεάνιο είχαν φορτωθεί και 173 τόνοι πυρομαχικών και τουφεκιών κι ότι αυτοί ήταν ο στόχος. Δυο χρόνια αργότερα, οι Ηνωμένες Πολιτείες μπήκαν στον πόλεμο. Μια από τις αιτίες που επικαλέστηκαν ήταν και η βύθιση του «Λουζιτάνια».

Για την ώρα, οι υποβρύχιες επιθέσεις εναντίον βρετανικών πλοίων δημιουργούσαν μεγάλα προβλήματα. Από 1.800 πλοία που πηγαينوέρχονταν ανάμεσα στις σκανδιναβικές και τις βρετανικές ακτές, μετά την 15^η Μαΐου 1915 κυκλοφορούσαν μόνο τριακόσια. Στη Βρετανία, οι πρώτες ύλες άρχισαν να λείπουν ενώ οι τιμές των τροφίμων ανέβηκαν στα ύψη.

Οι επιθέσεις χαλάρωσαν το καλοκαίρι του 1915 αλλά ξανάρχισαν αμείλικτες το φθινόπωρο. Στα τέλη του χρόνου, ένα ακόμα βρετανικό επιβατικό πλοίο δέθηκε επίθεση: Το «P. and O. Persia» βρισκόταν στα ανοιχτά της Κρήτης, όταν, στις 30 Δεκεμβρίου 1915, χτυπήθηκε από τορπίλη γερμανικού υποβρυχίου και βυθίστηκε. Σκοτώθηκαν ή πνίγηκαν περίπου 330 άτομα από τους συνολικά 501 επιβάτες και πλήρωμα.

Σε όλο αυτό το διάστημα, οι συγγενείς των Αμερικανών θυμάτων του «Λουζιτάνια» ζητούσαν αποζημιώσεις από τους Γερμανούς με την κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών να πιέζει τη γερμανική να ενδώσει, απειλώντας να της κηρύξει τον πόλεμο. Στις 6 Φεβρουαρίου 1916, η κυβέρνηση του Κάιζερ παραδέχθηκε ότι είχε ακέραια την ευθύνη για το «Λουζιτάνια» και αναγνώρισε το δικαίωμα αποζημίωσης.

Στις 16 του ίδιου μήνα όμως, η Γερμανία ανάγγειλε ότι θα βυθίζει ακόμα και πλοία ουδετέρων χωρών, αν αυτά μεταφέρουν όπλα. Οι Αμερικανοί αντέδρασαν και ο πρόεδρος τους, Ουίλσον, έφθασε να απειλήσει κήρυξη πολέμου καθώς τα γερμανικά μέτρα έπλητταν την αμερικανική κυρίως ναυτιλία. Η Γερμανία ανακοίνωσε ότι του λοιπού θα σέβεται το διεθνές δίκαιο και τα υποβρύχιά της, πριν να τορπιλίσουν κάποιο πλοίο, θα το προειδοποιούν να μπου σε βάρκες οι επιβαίνοντες, τους οποίους στη συνέχεια θα περισυλλέγουν. Η σύγκρουση αποφεύχθηκε. Για ένα χρόνο.

Η μάχη των «ζέπελιν»

Η πρώτη βόμβα από αεροπορική επιδρομή εναντίον κατοικημένης περιοχής ρίχτηκε στις 27 Σεπτεμβρίου 1914: Ήταν μια και μοναδική. Την έριξε Γερμανός πιλότος αεροπλάνου εναντίον του Παρισιού. Στις 21 Δεκεμβρίου του ίδιου χρόνου, αεροπλάνο έριξε βόμβες στο Ντόβερ της Αγγλίας. Όλες έπεσαν στη θάλασσα. Στις 24 του μήνα, έπεσαν και μερικές στη στεριά, στην ίδια περιοχή. Ανήμερα Χριστούγεννα, σημειώθηκε η πρώτη αερομαχία. Συνέβη πάνω από το Λονδίνο ανάμεσα σε δυο γερμανικά και δυο βρετανικά αεροπλάνα. Δεν καταγράφηκε νικητής.

Στις 12 Ιανουαρίου 1915, σχηματισμός από 13 γερμανικά αεροπλάνα φάνηκε στον ουρανό της γαλλικής Δουνκέρκης. Έριξαν μερικές βόμβες και αποχώρησαν. Μια βδομάδα αργότερα (19 Ιανουαρίου), δυο πηδαλιουχούμενα ζέπελιν πέταξαν πάνω από τις βρετανικές ακτές κι έριξαν συνολικά τρεις βόμβες: Σκοτώθηκαν δυο άτομα και τραυματίστηκαν άλλα τρία. Ήταν τα πρώτα στον κόσμο θύματα επιδρομών από τον αέρα. Πηδαλιουχούμενα χρησιμοποιήθηκαν και εναντίον του Παρισιού τη νύχτα 20 προς 21 Μαρτίου 1915. Ήταν τρία, έριξαν δυο βόμβες και αποχώρησαν χωρίς να προκαλέσουν θύματα.

Από τις 15 Απριλίου 1915, στο στόχαστρο των πηδαλιουχούμενων ζέπελιν (αερόπλοιων) μπήκε η Βρετανία. Την ημέρα εκείνη, ο κυβερνήτης Μάτι χτύπησε το Σέφολκ προκαλώντας με τις βόμβες του μεγάλες ζημιές. Ακολούθησαν επιθέσεις εναντίον βρετανικών λιμανιών και, στις 31 Μαΐου 1915, το νεότευκτο γιγαντιαίο αερόπλοιο του λοχαγού Λίναρντς βομβάρδισε το Λονδίνο σκοτώνοντας τέσσερις, τραυματίζοντας 14 και προκαλώντας 41 πυρκαγιές. Νύχτα, 6 Ιουνίου, ο Μάτι, με μοίρα αερόπλοιων, χτύπησε την πόλη Χουλ,

σκοτώνοντας 24 άτομα και καταστρέφοντας σαράντα κτίρια. Τη νύχτα εκείνη όμως, οι Γερμανοί έχασαν το πρώτο τους αερόπλοιο που χτυπήθηκε περνώντας πάνω από το Κεντ και καταρρίφθηκε. Ως το τέλος του χρόνου, οι Γερμανοί χτύπησαν τέσσερις φορές το Λονδίνο σε νυχτερινές επιδρομές και άλλες πέντε αλλού.

Στις 18 Δεκεμβρίου, ζέπελιν βομβάρδισαν και τη Θεσσαλονίκη, χωρίς να προκαλέσουν θύματα ή ζημιές. Ο Γάλλος διοικητής των δυνάμεων της Αντάντ που στάθμευαν εκεί από τον περασμένο Σεπτέμβριο, Μαυρίκιος Σαράιγ, διέταξε τη σύλληψη των προξενικών αρχών των κεντρικών αυτοκρατοριών. Η κυβέρνηση Σκουλούδη μάταια διαμαρτυρήθηκε.

Τη νύχτα της 31^{ης} Ιανουαρίου 1916, εννέα ζέπελιν βομβάρδισαν το Λονδίνο προκαλώντας τον θάνατο 59 ατόμων. Τον Απρίλιο του 1916, τα γερμανικά αερόπλοια πραγματοποίησαν 15 επιδρομές στη Βρετανία προκαλώντας 84 θανάτους.

Όμως, όλο αυτό το διάστημα, οι Βρετανοί έστηναν αντιαεροπορικά πυροβόλα. Η γερμανική επιδρομή της 25^{ης} Απριλίου απέτυχε, ενώ ένα ζέπελιν καταρρίφθηκε. Στις 2 Σεπτεμβρίου, 14 αερόπλοια εμφανίστηκαν πάνω από την πόλη. Το ένα καταρρίφθηκε, τα υπόλοιπα έφυγαν άπρακτα. Νέα νυχτερινή επιδρομή έντεκα αερόπλοιων, υπό τον Μάτι, πραγματοποιήθηκε στις 23 του μήνα. Οι επίγειοι προβολείς ανακάλυψαν ένα, τα αντιαεροπορικά το χτύπησαν στη μια από τις μηχανές του κι ένα βρετανικό αεροπλάνο το πρόλαβε και το κατέρριψε. Δυο άλλα αερόπλοια μπόρεσαν να φτάσουν πάνω από το Λονδίνο και να ρίξουν βόμβες. Το ένα από αυτά καταρρίφθηκε αλλά τη νύχτα εκείνη οι Βρετανοί είχαν 84 νεκρούς. Δυο μέρες αργότερα, ο Μάτι με επτά αερόπλοια βομβάρδισε το Πόρτσμουθ.

Η μεγάλη επίθεση εναντίον του Λονδίνου πραγματοποιήθηκε την 1^η Οκτωβρίου. Ο Μάτι αυτή τη φορά είχε έντεκα αερόπλοια. Πυκνό αντιαεροπορικό πυροβολικό τον υποδέχτηκε. Μια βολή βρήκε το πηδαλιουχούμενο του Μάτι και το λάβωσε. Ένας Βρετανός αεροπόρος το κυνήγησε. Οι πυροβολισμοί του έκαναν το αερόπλοιο να αρπάξει φωτιά. Κατέπεσε. Ο Μάτι σκοτώθηκε. Το Λονδίνο δεν απειλήθηκε άλλη φορά από πηδαλιουχούμενα. Μια ακόμα γερμανική επιδρομή βορειότερα, με δέκα αερόπλοια (27 Νοεμβρίου 1916) είχε αποτέλεσμα να καταρριφθούν τα οκτώ.

(τελευταία επεξεργασία, 7.5.2009)